

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“АГРАРНЕ ПРАВО”**

Харків
2013

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “АГРАРНЕ ПРАВО”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”)

для студентів заочної форми навчання

Харків
2013

Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни “Аграрне право” (галузь знань 0304 “Право”, освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”, напрям підготовки 6.030401 “Правознавство”) для студентів заочної форми навчання / уклад.: М. В. Шульга, В. П. Жушман, Г. С. Корнієнко. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2013. – 30 с.

У к л а д а ч і : М. В. Шульга,
В. П. Жушман,
Г. С. Корнієнко

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету (протокол № 5 від 15.05.2013 р.)

ВСТУП

Відповідно до навчального плану дисципліну “Аграрне право” студенти заочного факультету вивчають на 3 курсі в 6 семестрі, по закінченні якого складають іспит.

Курс “Аграрного права” включає питання про поняття, предмет, метод і систему аграрного права, його принципи, суб’єкти та об’єкти аграрних правовідносин, право членства громадян у сільськогосподарських підприємствах кооперативного типу, право засновництва та їх участі в аграрних підприємствах корпоративного типу, право власності сільськогосподарських підприємств, правовий режим майна державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств, управління ними, правове регулювання організації, оплати та дисципліни праці в сільськогосподарських підприємствах тощо.

У процесі вивчення цієї дисципліни студенти повинні засвоїти основні категорії аграрного права та зміст аграрно-правових інститутів, закономірності їх розвитку, навчитися тлумачити норми аграрного законодавства та правильно застосовувати їх при вирішенні конкретних практичних завдань, набуту досвіду аналітичної роботи.

Закріплення знань, одержаних під час самостійної роботи в міжсесійний період, їх поглиблення й уточнення здійснюється на практичних заняттях за темами, програми навчальної дисципліни “Аграрне право”.

Практичні заняття – одна з основних форм навчання. Їх мета полягає у засвоєнні головних теоретичних положень і напрацюванні навичок практичного застосування норм аграрного права.

Для правильного вирішення завдань передусім необхідно звернутися до програми курсу, конспектів установчих лекцій, вивчити відповідний розділ підручника. Ознайомлення зі спеціальною літературою, відповідними нормативно-правовими актами чинного аграрного законодавства, матеріалами судової практики сприятимуть поглибленому оволодінню темою, що

вноситься на заняття, і подальшому цілісному розумінню всього курсу дисципліни “Аграрне право”.

При посилянні на окремі нормативно-правові акти слід мати на увазі, що система законодавства перебуває у постійному розвитку, через що зазнає змін, отже, уважне їх відстежування дозволить уникнути такої прикрої помилки, як застосування тієї чи іншої норми, що втратила чинність.

Для отримання консультації з окремих питань можна звертатися до викладачів на кафедрі земельного та аграрного права (ауд. 223-П центрального корпусу).

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

(колоквіум)

Загальні положення аграрного права та аграрного законодавства

П л а н

1. Аграрне право як галузь законодавства, права та навчальної дисципліни.
2. Поняття “предмет аграрного права”. Співвідношення аграрного права з іншими галузями права.
3. Методи і принципи аграрного права.
4. Система аграрного права.
5. Поняття та особливості джерел аграрного права, їх класифікація.
6. Спеціальні закони та інші нормативно-правові акти як джерела аграрного права.
7. Характеристика та юридична сила локальних нормативно-правових актів у системі аграрних відносин.
8. Поняття, види і зміст аграрних правовідносин.

Список рекомендованої літератури за темою

Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

Аграрне право України: підруч. / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Аграрне право України: підручник / за ред. О. О. Погрібного. – К.: Істина, 2007. – 448 с.

Основні поняття теми

“Загальні положення аграрного права та аграрного законодавства”

Предмет, методи, принципи і система аграрного права

Аграрне право України як галузь права – самостійна галузь, норми якої регулюють комплекс виробничо-господарських, земельних, майнових, трудових та організаційно-управлінських відносин, які складаються в процесі виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції.

Предмет аграрного права – комплекс аграрних суспільних відносин (земельних, майнових, трудових, організаційно-управлінських), що складаються в процесі виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції.

Система аграрного права – структура (будова) галузь права, яка характеризується внутрішньо узгодженою єдністю, науково обґрунтованим, логічно послідовним розміщенням аграрно-правових інститутів.

Принципи аграрного права – основні керівні ідеї, які визначають напрями та характер правового регулювання аграрних відносин.

Основні принципи аграрного права – всебічна охорона власності; свобода аграрного підприємництва і добровільність вибору форм господарювання; рівність учасників аграрних правовідносин; пріоритетність розвитку аграрно-промислового комплексу (АПК); невтручання держави в господарську діяльність суб’єктів АПК; демократизація системи управління АПК; державна підтримка АПК; господарська самостійність і відповідальність суб’єктів АПК.

Методи правового регулювання – закріплені в нормах права прийоми, засоби і способи впливу на поведінку суб’єктів права; їх поділяють на імперативний і диспозитивний.

Імперативний метод – правове регулювання шляхом встановлення приписів і заборон.

Диспозитивний метод – правове регулювання шляхом надання суб’єктам аграрних правовідносин свободи у вирішенні тих чи інших питань вільно за своїм бажанням. Диспозитив-

ний метод застосовується і втілюється в рекомендаціях, дозволах, заохоченнях.

Джерела (форми) аграрного права

Джерела (форми) аграрного права – зовнішня форма вираження волі народу в уніфікованих (що стосуються всіх сільськогосподарських утворень) та в диференційованих (окремих їх видів) нормативно-правових актах держави, органів місцевого самоврядування, а також актах сільськогосподарських підприємств, що регулюють аграрні правовідносини, які складаються в процесі сільськогосподарської діяльності.

Акти правотворчості державних органів – Конституція України як основа законодавства України та уніфіковані й диференційовані нормативні акти.

Закони загального характеру – уніфіковані (напр., Закон “Про державну підтримку сільського господарства України”) і **спеціального характеру** – диференційовані (напр., Закон “Про фермерське господарство”).

Підзаконні акти – Укази Президента і постанови Кабінету Міністрів України (напр., Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки”, постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року”).

Накази, інструкції Міністерства аграрної політики та продовольства України, а також інших установ і відомств (напр., наказ “Про затвердження Примірного статуту сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу” від 21.05.2013 р. № 315).

Спільні нормативні акти різних відомств (напр., наказ Державного комітету з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду «Про затвердження “Правил охорони праці у птахівництві»» від 06.10.2008 р. № 213).

Аграрні правовідносини

Аграрні правовідносини – вид суспільних комплексних відносин, врегульованих нормами аграрного права і суміж-

них з ним галузей права, які складаються між суб'єктами в аграрному секторі в процесі виробництва, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції і сировини.

Елементи аграрних правовідносин – суб'єкти, об'єкти, зміст і юридичний факт аграрних правовідносин.

Суб'єкти аграрних правовідносин – юридичні особи, громадяни – члени чи учасники суб'єктів аграрних правовідносин, громадяни, які не займаються підприємницькою діяльністю, іноземні та спільні підприємства.

Об'єкти аграрних правовідносин – земля, води, ліси, загальнопоширені корисні копалини, живі тварини, птиця, тобто те, на що спрямовані суб'єктивні права та обов'язки суб'єктів правовідносин, і заради чого й виникають останні.

Зміст правовідносин складають суб'єктивні права – міра дозволеної поведінки і суб'єктивні обов'язки – міра належної поведінки.

Юридичний факт – конкретні життєві обставини, передбачені нормами аграрного права, що тягнуть за собою правові наслідки.

Підстави виникнення, зміни та припинення аграрних правовідносин – дії, як правомірні (ті, що дозволені законом), так і неправомірні (заборонені законом) або події, які виникають незалежно від волі людей.

Адміністративні акти – владні розпорядження державних органів і органів самоврядування, а також органів управління.

Правочини – вольові, цілеспрямовані дії громадян і юридичних осіб, спрямовані на виникнення, зміну чи припинення правовідносин.

Класифікація аграрних правовідносин залежно від сфери, у якій вони виникають

Внутрішні аграрні правовідносини – ті, що не виходять за межі сільськогосподарського підприємства: членські, виробничі; пов'язанні з володінням, користуванням і розпорядженням майном, внутрішні організаційно-управлінські відно-

сини (між ланками, бригадами, фермами, підсобними підприємствами і т. п.).

Зовнішні аграрні правовідносини – врегульований нормами права комплекс суспільних відносин, що виникають на підставі договору між сільськогосподарськими товаровиробниками (суб'єктами аграрного господарювання), з одного боку, та іншими видами господарюючих суб'єктів (фізичними особами, органами державної влади і місцевого самоуправління) – з другого, щодо конкретних об'єктів (майна, земель тощо) з приводу спричинення шкоди, видання уповноваженим органом нормативно-правового акта тощо і надають їх учасникам взаємозумовлені права і обов'язки у сфері сільськогосподарської і пов'язаної з нею діяльності.

Такі правовідносини (деліктні, договірні тощо), як правило, регулюються суміжними галузями права: цивільними, земельним, адміністративним.

*Класифікація правовідносин у сфері аграрного права
(за об'єктом)*

Земельні правовідносини – ті, що виникають щодо будь-яких операцій із землею як основним засобом сільськогосподарського виробництва.

Трудові правовідносини – пов'язані з організацією та охороною праці в сільському господарстві, дотриманням трудової дисципліни, санітарією, оплатою тощо.

Майнові правовідносини – ті, що виникають з приводу володіння, користування й розпорядження майном, яке належить сільськогосподарським виробникам на праві власності, господарського відання чи оперативного управління.

Організаційно-управлінські правовідносини – ті, що виникають між: а) виробниками сільськогосподарської продукції у цілому та їх структурними підрозділами; б) органами управління та членами підприємства; в) структурними одиницями органів управління.

Аграрне право України

Предмет, методи, принципи і система

Аграрне право України як галузь права – самостійна галузь, норми якої регулюють комплекс виробничо-господарських, земельних, майнових, трудових та організаційно-управлінських відносин, які складаються в процесі виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції

Визначення предмета і галузі аграрного права

Предметом АП є суспільні відносини, що виникають у зв'язку з утворенням суб'єктів АП (сільськогосподарських кооперативів, фермерських, приватних, орендних, приватно-орендних та господарських товариств) у сфері землекористування та тваринництва, здійснення ними діяльності по виробництву, переробці та реалізації сільськогосподарської продукції і сировини, а також багатогранні відносини, що виникають між ними і громадянами, які є їх членами чи учасниками, та безпосередньо між працівниками суб'єктів АП.

Система АП – структура галузі права, яка характеризується внутрішньо узгодженою єдністю, науково-обґрунтованим, логічно послідовним розміщенням аграрно-правових інститутів.

Основні принципи АП

1. Всебічна охорона власності
2. Свобода аграрного підприємництва і добровільність вибору форм господарювання.
3. Рівність учасників аграрних правовідносин.
4. Пріоритетність розвитку АПК.
5. Невтручання держави в господарську діяльність суб'єктів АПК.
6. Демократизація системи управління АПК.
7. Державна підтримка АПК.
8. Господарська самостійність і відповідальність суб'єктів АПК. Ці принципи поділяються на:
а) загальноправові;
б) міжгалузеві;
в) галузеві;
г) внутрішньогалузеві.

Правова наука визнає (класифікує) галузі права не тільки за предметом, але й за методом регулювання. Під методом правового регулювання розуміють закріплені в нормах права прийоми, засоби і способи впливу на поведінку суб'єктів права.

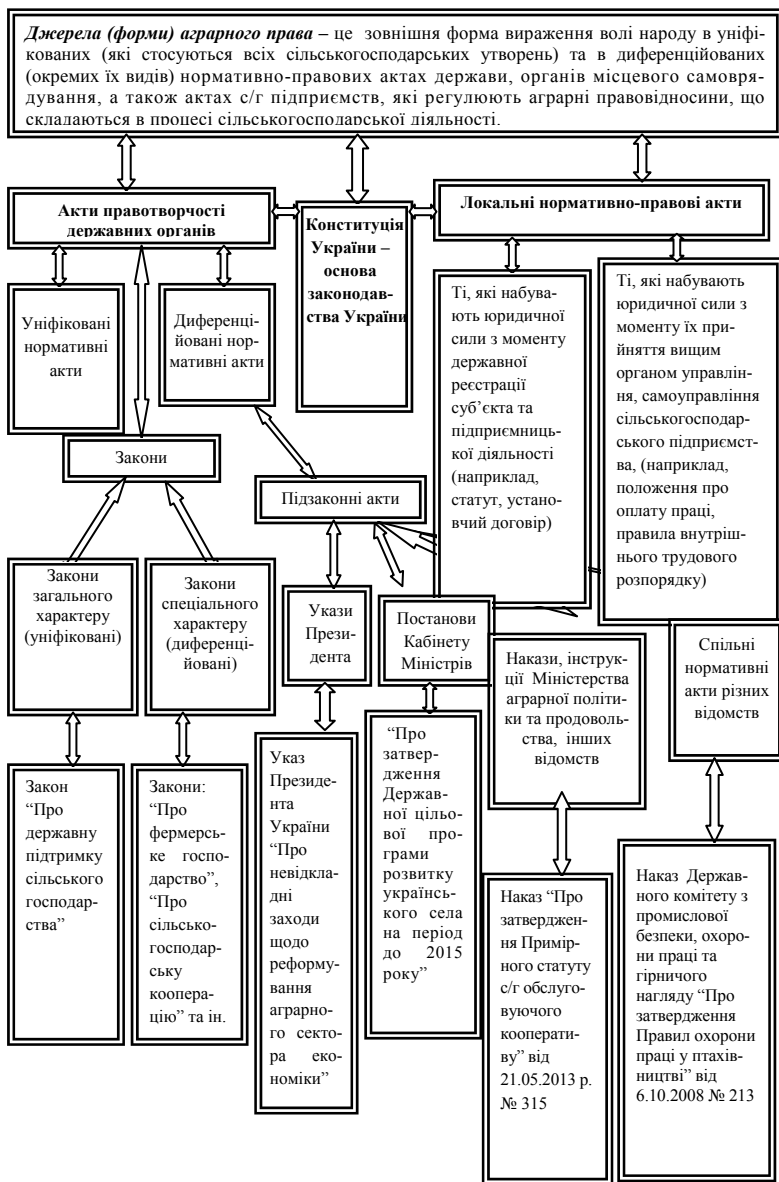
Імперативні методи – правове регулювання шляхом встановлення заборони і приписів.

Диспозитивні методи – правове регулювання шляхом надання суб'єктам аграрних правовідносин свободи у вирішенні тих чи інших питань.

Метод припису і метод заборони

Метод рекомендацій і метод дозволу

Джерела (форми) аграрного права

Аграрні правовідносини

Аграрні правовідносини – це вид суспільних, комплексних відносин, урегульованих нормами аграрного права і суміжних з ним галузей права, які складаються між суб'єктами в аграрному секторі в процесі виробництва, переробки та реалізації с/г продукції та сировини.

Контрольні запитання

1. Що означає поняття “аграрне право”?
2. У чому полягають особливості аграрного права як навчальної дисципліни, науки і галузі законодавства та права?
3. Які методи та принципи аграрного права?
4. Які джерела аграрного права ви знаєте?
5. Що слід розуміти під локальними нормативно-правовими актами сільськогосподарських підприємств?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Особливості правового становища окремих суб’єктів аграрного права

П л а н

1. Поняття та основні юридичні ознаки фермерського господарства.
2. Поняття та основні юридичні ознаки особистого селянського господарства.
3. Поняття та основні юридичні ознаки сільськогосподарських кооперативів їх типи.
4. Загальна характеристика правового становища державних (комунальних) сільськогосподарських підприємств.

Список нормативних актів та літератури за темою

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV у ред. від 09.12.2012 р. // Відом. Верхов. Ради. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003р. № 742-IV у ред. від 09.12.2012 р. // Там же. – 2003. – № 29. – Ст. 232.

Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV у ред. від 19.01.2013 р. // Відом. Верхов. Ради. – 2004. – № 5. – Ст. 35.

Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР у ред. від 19.01.2013 р. // Там же. – 1997. – № 39. – Ст. 261.

Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-4 // Там же. – 2003. – № 18-22. – Ст. 144.

Про управління об'єктами державної власності: Закон України від 21.09.2006 р // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 41. – Ст. 2726.

Про затвердження порядку відчуження об'єктів державної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 р. № 803 // Там же. – 2007. – № 43. – Ст. 1714.

Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

З а в д а н н я

1. У процесі перевірки діяльності фермерського господарства (далі – ФГ) “Прованс” прокурором було встановлено, що до складу даного господарства входять такі особи:

1. Дружина голови ФГ, яка постійно працює медсестрою у місцевій лікарні.

2. Донька голови ФГ, яка навчається в Аграрному університеті.

3. Син голови ФГ, який працює трактористом у цьому господарстві.

4. Непрацевдатна теща голови ФГ.

5. Брат голови ФГ, який також є членом іншого фермерського господарства.

Прокоментуйте ситуацію. Чи є порушення чинного законодавства при формуванні складу ФГ? Хто може бути членом ФГ? Які права та обов'язки мають члени ФГ?

2. Безробітний Мороз, який має у власності земельну ділянку розміром 2 га для ведення особистого селянського господарства, звернувся до відділу державної служби зайнятості населення з питанням про можливість отримання ним виплат допомоги по безробіттю, оскільки його було звільнено з посади агронома сільськогосподарського кооперативу “Промінь”.

Прокоментуйте ситуацію. Чи може Мороз отримати виплати допомоги по безробіттю? У якому випадку членів особистих селянських господарств можна віднести до категорії зайнятого населення?

3. Статут сільськогосподарського виробничого кооперативу містить положення, згідно з якими:

1) на момент вступу до кооперативу розмір майнового та земельного паїв встановлюється правлінням із урахуванням майбутньої трудової участі члена в діяльності кооперативу;

2) при виході з кооперативу його член має право на одержання свого майнового і земельного паю через 1 рік після виходу з кооперативу після закінчення сільськогосподарського року;

3) сплата часток доходу на пай припиняється з припиненням членства в кооперативі;

4) вступні внески членів кооперативу можуть здійснюватися не лише грошима, а й майновими та земельними правами;

5) член кооперативу при виході може отримати пропорційно розміру свого паю частину майна кооперативу, яка збільшується за рахунок доходу кооперативу від господарської діяльності.

Прокоментуйте законність даних положень цього Статуту.

4. Директор державного сільськогосподарського підприємства (далі – ДСП) «Дослідне господарство “Правдинське”» продав ФГ “Лан” складське приміщення, комбайн “Нива” та 10 т елітного насіння соняшнику. Кошти, які надійшли від продажу комбайна та складу, були спрямовані у фонд заробітної плати й у подальшому витрачені на виплату заробітної плати робітникам господарства.

Чи правомірні дії директора ДСП? Який порядок відчуження майна державного підприємства?

Основні поняття теми

“Особливості правового становища окремих суб’єктів аграрного права”

Правове становище фермерського господарства

Відповідно до Закону “Про фермерське господарство” від 19 червня 2003 року (зі змінами та доповненнями):

Фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою одержання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства.

Фермерське господарство може бути створене одним громадянином (фермером) або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім’ї відповідно до Закону. Воно має свою печатку, штамп і найменування (ст. 1).

Членство у фермерському господарстві – членами фермерського господарства можуть бути подружжя, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім’ї, родичі, які об’єдналися для спільного ведення фермерського господарства, визнають і дотримуються Статуту. Членами фермерського господарства не можуть бути особи, які працюють в ньому за трудовим договором (контрактом).

Членство у фермерському господарстві і вихід з нього є добровільним відповідно до заяви (ст. 3).

Трудові відносини у фермерському господарстві – базуються на основі праці його членів. У разі виробничої потреби фермерське господарство має право залучати до роботи осіб за трудовим договором (контрактом).

З ними укладається письмовий договір, в якому відображаються усі умови праці і відпочинку та оплата роботи. Робітникам видається трудова книжка.

Сільськогосподарський виробничий кооператив – юридична особа, утворена шляхом об'єднання фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, для спільного виробництва продукції сільського, рибного і лісового господарства на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва (ст. 1 Закону України “Про сільськогосподарську кооперацію” від 17.07.1997 р. в ред. від 19.11.2013 р.).

Членство в сільськогосподарському виробничому кооперативі – є однією з основних ознак, яка відрізняє кооператив від інших форм господарювання на селі. Членами сільськогосподарського виробничого кооперативу можуть бути фізичні особи, які виявили бажання об'єднатися для спільної виробничої діяльності на засадах обов'язкової трудової участі та внесли вступний внесок і пай у розмірах, визначених статутом кооперативу.

В кооперативі розрізняють два види членства: дійсне (повне) і асоційоване. Волевиявлення громадян стати членом кооперативу оформляється письмово (шляхом подання заяви). Право розгляду заяви належить правлінню, а у випадках, коли в кооперативі правління не обирається – голові. Чинне законодавство не містить підстав та не визначає мотивів, виходячи з яких правління (голова) кооперативу могло б відмовити в прийнятті заяви особі, що виявила бажання стати його членом, але якщо вважає, що особа не достойна бути членом кооперативу, то повинне викласти свої аргументи і пропозиції загальними зборами.

Відповідно до п. 1 ст. 14 Закону України “Про кооперацію” фізична чи юридична особа може бути асоційованим членом кооперативу, якщо вона зробить пайовий внесок. Асоційований член кооперативу має право дорадчого голосу в кооперативі.

Членство в кооперативі є добровільним. При виході з кооперативу його член не повинен мотивувати свого вчинку.

Ні правління, ні загальні збори не мають право відмов-

ляти члену кооперативу про вихід з нього. Виключення з кооперативу можливе як крайній захід.

Правовий режим майна та землі в сільськогосподарських кооперативах

У сільськогосподарських кооперативах обов'язково створюються неподільний і пайовий фонди.

Неподільний фонд – створюється за рахунок вступних внесків осіб та відрахувань від доходів кооперативу. Він не може бути розподілений між членами кооперативу. Для асоційованих членів розмір вступних внесків законом не встановлено. Розмір вступного внеску визначають загальні збори кооперативу.

Пайовий фонд – такий, що формується з пайових внесків членів кооперативу і є одним із джерел формування майна кооперативу, розмір якого може змінюватися.

Розмір пайового фонду також встановлюється загальними зборами та визначається в статуті. У статуті може міститися низка пільг для осіб, які одержують державну допомогу, пенсію або стипендію тощо, при вступі їх до кооперативу.

Пайовий фонд формується з майнових пайових внесків.

Виходячи з положень ЦК України при утворенні кооперативу слід говорити про пайовий внесок. Він може здійснюватися шляхом передачі кооперативу майна, у тому числі грошей, майнових прав, а також земельної ділянки.

Розмір пайового внеску встановлюється загальними зборами засновників кооперативу у вартісному виразі й зазначається в статуті.

Для виробничих кооперативів він установлюється в рівних частинах (виняток може бути встановлений тільки для асоційованих членів).

Пайовий внесок – складова частина паю.

Право власності на пай особа набуває тільки у разі виходу чи виключення з кооперативу.

Пай кожного члена кооперативу формується за рахунок разового внеску або часток протягом певного періоду. Майнові внески оцінюються у грошовій формі.

Розмір паю члена кооперативу залежить від фактичного його внеску до пайового фонду. Паї є персоніфікованими і в сумі визначають загальну частку кожного члена кооперативу в майні кооперативу.

У разі виходу або виключення з кооперативу фізична чи юридична особа має право на одержання своєї загальної частки натурою, грошми або (за бажанням) цінними паперами відповідно до їх вартості на момент виходу, а земельної ділянки – в натурі. Строк та інші умови одержання членом кооперативу своєї загальної частки встановлюються статутом кооперативу, при цьому строк одержання зазначеної частки не може перевищувати двох років, а відлік його розпочинається з 1 січня року, який настає за роком виходу або виключення з кооперативу.

При виході з кооперативу фізична особа має право на отримання земельної ділянки в натурі. На практиці виникає питання, чи можуть одержати громадяни саме “свої”, які передавали, ділянки. За законом, оскільки земельна ділянка є власністю кооперативу, останній може вибрати для члена кооперативу, який перестав ним бути, будь-яку ділянку на свій розсуд. Право власності членів кооперативу – фізичних осіб на свою загальну частку успадковується.

Питання правового становища ДСП

Державне сільськогосподарське підприємство – заснований на державній власності самостійний суб’єкт господарювання, який має статус юридичної особи публічного права і здійснює виробничу та підприємницьку діяльність з метою отримання відповідного прибутку (доходу). Державні підприємства поділяються на унітарні та корпоративні.

Правовий режим майна ДСП

Виходячи із правосуб’єктності ДСП, воно має на праві господарського відання майно та на праві постійного користування земельні ділянки, на яких здійснює сільськогосподарську діяльність.

Право господарського відання є речовим правом ДСП, яке володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленням за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна.

Власник майна, закріпленого на праві господарського відання за суб'єктом підприємництва, здійснює контроль за використанням та збереженням належного йому майна безпосередньо або через уповноважений ним орган, не втручаючись в оперативно-господарську діяльність підприємства.

Зміна правового режиму майна ДСП здійснюється за рішенням власника (власників) майна шляхом приватизації майна, здачі цілісного майнового комплексу або його структурного підрозділу в оренду.

ДСП не мають права: передавати безоплатно закріплене за ними майно іншим підприємствам, організаціям, установам і громадянам, окрім випадків, передбачених законодавством; відчужувати, віддавати в заставу майнові об'єкти, що належать до основних засобів, закріплених за підприємством.

ДСП мають земельні ділянки на праві постійного користування, яке є безстроковим.

ДСП як постійний землекористувач має право на: а) посіви і насадження сільськогосподарських та інших культур, на вироблену продукцію; б) постійне господарювання на землі; в) використання у встановленому порядку для власних потреб наявних на земельній ділянці загальнопоширених копалин тощо.

Контрольні запитання

1. Що слід розуміти під фермерським господарством?
2. Який суб'єктний склад фермерського господарства?
3. Який склад земель фермерського господарства?
4. Чим відрізняється пайовий фонд від пайового внеску?
5. Яким чином формуються пайовий та неподільний фонди в сільськогосподарських кооперативах?
6. Що слід розуміти під унітарним сільськогосподарським підприємством?

ПРИБЛИЗНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Сучасні напрямки аграрної реформи.
2. Поняття аграрного права.
3. Предмет аграрного права.
4. Методи правового регулювання в аграрному праві.
5. Принципи аграрного права.
6. Співвідношення аграрного права з іншими галузями права.
7. Система аграрного права.
8. Поняття та особливості джерел аграрного права.
9. Класифікація джерел аграрного права.
10. Конституція та Закони України як джерела аграрного права.
11. Підзаконні нормативно-правові акти в системі аграрного законодавства.
12. Значення, характеристика, види та юридична сила локальних правових актів.
13. Роль та значення узагальнень судової практики у забезпеченні належного правозастосування в аграрному секторі економіки України.
14. Засоби вдосконалення аграрного законодавства.
15. Поняття і особливості аграрних правовідносин, їх елементи.
16. Класифікація аграрних правовідносин.
17. Співвідношення аграрних правовідносин з правовідносинами суміжних галузей права.
18. Поняття, сутність та принципи державного впливу на сільське господарство.
19. Форми та методи державного впливу на сільське господарство.
20. Система та повноваження органів, що здійснюють державне регулювання сільського господарства.
21. Правове становище інспекції сільського господарства України.

22. Правове становище ветеринарної та фітосанітарної служби України в системі органів державної влади з регулювання сільським господарством України.

23. Загальна характеристика Закону України “Про державну підтримку сільського господарства України”.

24. Особливості цінової політики в АПК.

25. Державна аграрна інтервенція та її види (товарна та фінансова).

26. Правове регулювання страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою.

27. Фіксований сільськогосподарський податок як особливий режим оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.

28. Поняття та класифікація суб’єктів аграрного права.

29. Правосуб’єктність аграрних підприємств кооперативного та корпоративного типів.

30. Правосуб’єктність аграрних об’єднань.

31. Аграрний фонд як суб’єкт аграрних відносин.

32. Правове становище Агробіржі як суб’єкта аграрних правовідносин.

33. Особливості припинення діяльності сільськогосподарських підприємств унаслідок банкрутства.

34. Правове становище державних та комунальних сільськогосподарських підприємств.

35. Поняття та юридичні ознаки державного сільськогосподарського підприємства.

36. Державні аграрні підприємства як суб’єкти майнових прав.

37. Правовий режим основних, обігових, натуральних та інших фондів державного сільськогосподарського підприємства.

38. Правове регулювання приватизації майна державних підприємств у системі АПК.

39. Правове становище керівника державного сільськогосподарського підприємства.

40. Поняття та основні ознаки сільськогосподарського кооперативу.

41. Типи сільськогосподарських кооперативів, принципи їх діяльності.
42. Порядок створення та державної реєстрації сільськогосподарських кооперативів.
43. Право засновництва та членства в сільськогосподарських кооперативах.
44. Право власності сільськогосподарських кооперативів. Неподільний та пайовий фонди.
45. Види та ознаки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.
46. Право членства у сільськогосподарських кооперативах. Види членства.
47. Структура органів управління у сільськогосподарських кооперативах.
48. Реорганізація та ліквідація сільськогосподарських кооперативів.
49. Загальна характеристика Закону України “Про фермерське господарство”.
50. Поняття та юридичні ознаки фермерського господарства.
51. Порядок створення та державної реєстрації фермерського господарства. Земельні правовідносини у фермерському господарстві.
52. Порядок та підстави набуття земельної ділянки для ведення фермерського господарства.
53. Майнові правовідносини у фермерському господарстві.
54. Членські правовідносини у фермерському господарстві.
55. Права та обов’язки фермерського господарства та його членів.
56. Правове регулювання праці у фермерському господарстві.
57. Правове регулювання державної підтримки фермерських господарств.
58. Припинення діяльності фермерських господарств.

59. Загальна характеристика Закону України “Про особисте селянське господарство”.
60. Поняття особистого селянського господарства, його ознаки.
61. Земельні правовідносини в особистому селянському господарстві.
62. Майнові відносини в особистому селянському господарстві.
63. Договірні відносини в особистому селянському господарстві.
64. Припинення діяльності особистого селянського господарства.
65. Поняття та сутність виробничо-господарської діяльності.
66. Правове регулювання діяльності підсобних виробництв та промислів у сільському господарстві.
67. Планування сільськогосподарського виробництва.
68. Правове забезпечення виробництва високоякісних та безпечних продуктів.
69. Поняття, особливості та принципи організації праці в сільському господарстві.
70. Правове регулювання робочого часу та відпочинку в сільському господарстві.
71. Правове регулювання охорони праці в сільському господарстві.
72. Поняття, зміст, принципи охорони праці в сільському господарстві.
73. Характеристика нормативно-правових і локальних актів про оплату праці.
74. Поняття та особливості оплати праці в сільськогосподарських підприємствах.
75. Правове регулювання дисципліни праці в сільському господарстві.
76. Дисциплінарна відповідальність працівників сільськогосподарських підприємств за скоєний дисциплінарний проступок.

77. Види матеріальної відповідальності членів і найманих працівників сільськогосподарських підприємств. Умови притягнення до матеріальної відповідальності.

78. Поняття права власності сільськогосподарських підприємств кооперативного типу. Майнові фонди.

79. Право власності сільськогосподарських підприємств корпоративного типу.

80. Правове регулювання розподілу дивідендів між власниками акцій підприємств корпоративного типу.

81. Правова охорона майнових прав сільськогосподарських підприємств.

82. Поняття та особливості аграрно-договірних зобов'язань та аграрно-правового договору.

83. Види договірних відносин у сільському господарстві.

84. Договірні відносини по реалізації сільськогосподарської продукції.

85. Договірні відносини у сфері технічного обслуговування сільськогосподарських підприємств.

86. Договірні відносини у сфері матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

87. Особливості укладання договорів оренди земельних ділянок у сільському господарстві. Орендна плата.

88. Загальна характеристика Закону України “Про пріоритетність соціального розвитку села і агропромислового комплексу в народному господарстві”.

89. Поняття, значення та правове регулювання відносин у сфері соціального розвитку села.

90. Правові основи сільськогосподарської дорадчої діяльності.

СПИСОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 р. № 400-ХІІ у ред. від 10.06.2012 р. // Там же. – 1992. – № 32. – Ст. 453.

Про особливості приватизації майна в агропромислово-му комплексі: Закон України від 10.07.1996 р. № 290/96-ВР у ред. від 09.12.2012 р. // Там же. – 1996. – № 41. – Ст. 188.

Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97-ВР у ред. від 19.01.2013 р. // Там же. – 1997. – № 39. – Ст. 261.

Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР у ред. від 04.11.2012 р. // Там же. – 2005. – № 50. – Ст. 533.

Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003р. № 742-IV у ред. від 09.12.2012 р. // Там же. – 2003. – № 29. – Ст. 232.

Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV у ред. від 09.12.2012 р. // Там же. – 2003. – № 45. – Ст. 363.

Про кооперацію: Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV у ред. від 19.01.2013 р. // Там же. – 2004. – № 5. – Ст. 35.

Про сільськогосподарську дорадчу діяльність: Закон України від 17.06.2004 р. № 1807-IV у ред. від 09.12.2012 р. // Там же. – 2004. – № 38. – Ст. 470.

Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV у ред. від 01.01.2013 р. // Там же. – 2004. – № 49. – Ст. 527.

Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон України від 25.06.2009 р. № 1561-VI у ред. від 01.01.2013 р. // Там же. – 2009. – № 51. – Ст. 755.

Про Державну інспекцію сільського господарства України: Указ Президента України від 13.04.2011 р. № 459/2011 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 29. – Ст. 1265.

Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України від 09.02.2012 р. № 4391-VI // Відом. Верхов. Ради України. – 2012. – № 41. – Ст. 491.

Про аквакультуру: Закон України від 18.09.2012 р. № 5293-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 79. – Ст. 3193.

Аграрне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін.; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х.: Право, 2010. – 296 с.

Аграрне право України: підруч. / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк та ін.; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика: [моногр.] / А. М. Статівка, В. Ю. Уркевич, В. М. Корнієнко та ін.; за ред. А. М. Статівки. – Х.: ФІНН, 2010. – 240 с.

Гафурова О. В. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: права та обов'язки членів: [моногр.] / О. В. Гафурова. – К.: МАУП, 2006. – 200 с.

Долинська М. С. Фермерські господарства України: землекористування, порядок створення, діяльність та припинення діяльності. – Сер. Юрид. радник. – Х.: Страйд, 2005. – 264 с.

Єрмоленко В. М. Майнові правовідносини приватних сільськогосподарських підприємств: теорія, законодавство, практика: [моногр.] / В. М. Єрмоленко. – К.: Магістр ХХІ сторіччя, 2005. – 304 с.

Корнієнко Г. С. Матеріально-технічне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників: правове регулювання: [моногр.] / Г. С. Корнієнко. – Х.: СПД-ФЛ Чальцев О.В., 2007. – 136 с.

Курман Т. В. Правовое обеспечение хозяйственной деятельности государственных специализированных сельскохозяйственных предприятий: моногр. / Т. В. Курман. – Х.: СПД-ФЛ Чальцев А. В., 2007. – 208 с.

Марченко С. І. Організаційно-правові питання товарного сільськогосподарського виробництва в Україні: моногр. / С. І. Марченко. – К.: Обрій, 2010. – 199 с.

Науково-практичний коментар Закону України “Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою” / за ред. А. М. Статівки. – Х.: Юрайт, 2013. – 432 с.

Панченко В. В. Внутрішньогосподарські локальні нормативно-правові акти сільськогосподарських підприємств як форма аграрного права: моногр. / В. В. Панченко – Х.: С.А.М., 2012. – 164 с.

Словник з аграрного права / уклад.: В. П. Жушман, О. О. Погрібний, В. Ю. Уркевич / за ред. В. П. Жушмана. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2010. – 160 с.

Станіславський В. П. Правове регулювання насінницької діяльності в Україні: моногр. / В. П. Станіславський. – Х.: Право, 2006. – 160 с.

Уркевич В. Ю. Проблеми теорії аграрних правовідносин / В. Ю. Уркевич. – Х.: Харків юрид., 2007. – 496 с.

Уркевич В. Ю. Становлення сільськогосподарських кооперативів в умовах ринкової економіки України: деякі правові аспекти: [моногр.] / В. Ю. Уркевич. – Х.: Одіссей, 2004. – 120 с.

Фермерське господарство: правові засади створення, функціонування та припинення: [навч.-практ. посіб.] / за заг. ред. М. В. Шульги. – Х.: Одіссей, 2004. – 464 с.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Практичне заняття (колоквиум) 1. Загальні положення аграрного права та аграрного законодавства.....	5
Практичне заняття 2. Особливості правового становища окремих видів суб'єктів аграрного права.....	13
Приблизний перелік питань для самостійної підготовки до іспиту.....	21
Список нормативно-правових актів та літератури.....	26

Навчальне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “АГРАРНЕ ПРАВО”

(галузь знань 0304 “Право”,
освітньо-кваліфікаційний рівень “Бакалавр”,
напрямок підготовки 6.030401 “Правознавство”)

для студентів заочної форми навчання

У к л а д а ч і : ШУЛЬГА Михайло Васильович,
ЖУШМАН Віктор Павлович,
КОРНІЄНКО Ганна Сергіївна

Відповідальний за випуск *М. В. Шульга*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп’ютерна верстка *А. В. Старжинської*

План 2013

Підп. до друку 30.09.2013. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Ум. друк. арк. 1,9. Облік.-вид. арк. 0,8. Вид. № 383.
Тираж 150 прим. Зам. № 4648. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.